

Міністерство освіти і науки України

ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

Навчально-науковий інститут бізнесу та інформаційних технологій

Кафедра геодезії та землеустрою

СИЛАБУС

освітнього компонента – **ОКЗ**

Навчальна дисципліна – **ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Освітній рівень	Другий (магістерський)	
Програма навчання	обов'язкова	
Галузь знань	19	Архітектура та будівництво
Спеціальність	193	Геодезія та землеустрій
Освітня програма	Землеустрій та кадастр	
Обсяг дисципліни	4,0 кредити ECTS (120 академічних годин)	
Види аудиторних занять	Лекції, практичні заняття	
Індивідуальні та (або) групові завдання	Розрахунково-графічна робота	
Форми семестрового контролю	Залік	

Викладач:

Калина Тетяна Євгеніївна, д.е.н., професор кафедри геодезії та землеустрою, tkalinka.zin@gmail.com

В процесі вивчення даної дисципліни студенти **ЗНАЙОМЛЯТЬСЯ З УПРАВЛІННЯМ РАЦІОНАЛЬНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ І ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ТА ЕКОЛОГІЧНИМИ АСПЕКТАМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ПРИРОДООХОРОННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.**

Наприклад: вміння економічної оцінки природних ресурсів, ефективності впровадження природоохоронних заходів та оцінці економічного збитку, що утворюється внаслідок забруднення довкілля; формування у студентів наукового світогляду і здатності до економічного мислення на екологічних засадах.

Передумовами для вивчення дисципліни є набуття теоретичних знань та практичних навичок за такими дисциплінами: Землеустрій, Державний земельний кадастр, Ґрунтознавство, Законодавчі основи землеустрою і кадастру.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;

ПРН 3. Знати нормативно-правові засади забезпечення питань раціонального використання, охорони, обліку та оцінки земель на національному, регіональному, локальному рівнях;

ПРН 6. Використовувати методи збору інформації в галузях землеустрою і кадастру, їх систематизації і класифікації відповідно до визначеної законом мети, проектного або виробничого завдання;

ПРН 7. Знати та вміти використовувати методологію, методи та методики проведення наукових та прикладних досліджень для розв'язання прикладних галузевих завдань;

ПРН 8. Вміти застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності впровадження заходів із землеустрою та кадастру;

ПРН 9. Володіти методиками, методами, технологіями ведення кадастру та моніторингу земель на різних територіальних рівнях;

ПРН 10. Знати нормативно-правові засади раціонального використання та охорони земель на всіх територіальних рівнях, ведення кадастру та моніторингу, державного регулювання використання та охорони земель, реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень;

ПРН 13. Вміти застосовувати і використовувати відповідний термінологічний апарат та форми вираження у професійній діяльності;

ПРН 15. Вміти досліджувати проблемні питання в галузях землеустрою та кадастру, визначати обмеження, у тому числі зумовлені проблемами сталого розвитку та впливу на довкілля;

ПРН 18. Вміти оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки запропонованих заходів із землеустрою та ведення державного земельного кадастру;

ПРН 19. Знати принципи управління персоналом, вимоги до охорони праці, безпеки життєдіяльності;

ПРН 20. Вміти реалізувати навички взаємодії, лідерства, командної роботи.

Диференційовані програмні результати навчання:

знати:

- основні питання теорії та практики економіки природокористування, оцінки природних ресурсів і пошуку економічних механізмів досягнення їх раціонального використання;

- способи виявлення негативного впливу господарської діяльності на довкілля та процедури створення економічного механізму відновлення деградованої природи, а також управління природокористуванням.

вміти:

- визначати економічну цінність природи;

- виявляти й аналізувати вплив господарської діяльності на довкілля (забруднення, пряме руйнування та ін.);
- визначати показники ефективності функціонування еколого-економічної системи;
- визначати ефективність природокористування з урахуванням чинника часу;
- оцінювати збитки від забруднення навколишнього середовища та нерационального природокористування;
- аналізувати реальну ситуацію, яка склалася внаслідок нерационального природокористування;
- розробляти заходи з підвищення ефективності природоохоронних заходів.

володіти:

- методологією та методикою економічного обґрунтування оптимальних напрямів соціально-економічного розвитку з урахуванням екологічних обмежень;
- методами визначення можливих шляхів підвищення еколого-економічної ефективності.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№п/п	Назва тем	Кількість годин		
		лекції	практичні	самостійна
1	2	3	4	5
1	<p>Економіка природокористування як наука. Природокористування</p> <p>1. Економіка природокористування як наука, її об'єкт, завдання, головні закономірності, методологія та методи дослідження.</p> <p>2. Природокористування та його історичні типи. Схема галузевої класифікації видів природокористування. Напрями та рівні природокористування в Україні.</p> <p>3. Природно-ресурсний потенціал території. Еколого-економічна ситуація. Еколого-економічне районування.</p>	2	2	6
2	<p>Управління природокористуванням і охороною природи</p> <p>1. Головні принципи та рівні управління природокористуванням та охороною природи.</p> <p>2. Державна система екологічного управління, система корпоративного, місцевого, громадського та спеціального екологічного управління.</p> <p>3. Інформаційні системи екологічного управління.</p> <p>4. Еколого-економічний моніторинг, його мета і завдання.</p>	2	2	6

3	<p>Економічні заходи забезпечення раціонального природокористування та охорони довкілля</p> <p>1. Питання економіки природокористування у державних нормативних актах України. 2. Економічні інструменти (ціна за ресурси, економічні вигоди, перерозподільні платежі). 3. Економічна оцінка природоресурсного потенціалу. 4. Збір за спеціальне використання природних ресурсів, за забруднення, за погіршення якості природних ресурсів; розподіл цих зборів.</p>	2	2	6
4	<p>Економічна оцінка впливу людини на природу.</p> <p>Економічні та еколого-економічні збитки</p> <p>1. Економічна оцінка впливу людини на природу. Головні складові екологічних витрат. Модифікації економічної оцінки. 2. Економічні та еколого-економічні збитки. Нормативні та понаднормативні збитки. 3. Елементи додаткових витрат через забруднення довкілля.</p>	2	2	6
5	<p>Еколого-економічні проблеми землекористування</p> <p>1. Характеристика основних видів порушення земельних ресурсів. 2. Загальні підходи до оцінки економічних збитків від різних видів порушень земельних ресурсів. 3. Оцінка загальних втрат ресурсів та збитків НПС від гідромеліоративного будівництва</p>	2	2	6
6	<p>Економічний механізм охорони й раціонального використання водних ресурсів</p> <p>1. Контроль за використанням і охороною вод. Державний моніторинг вод. Державний облік поверхневих і підземних вод. Державний облік водокористування. Державний водний кадастр. 2. Організаційно-економічні заходи щодо раціонального використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів. Плата за спеціальне водокористування, за користування вод для потреб гідроенергетики і водного транспорту; розподіл платежів. 3. Проблеми економічного механізму охорони й раціонального використання водних ресурсів України та Одеської обл. зокрема. 4. Концепція нарощування мінерально-сировинної бази як основи стабілізації економіки України (стосовно підземної питної води).</p>	2	2	6

7	<p>Економічний механізм охорони й раціонального використання атмосферного повітря</p> <p>1. Закон України “Про охорону атмосферного повітря”.</p> <p>2. Регулювання викидів та рівнів впливу фізичних і біологічних чинників на стан атмосферного повітря; заходи щодо відвернення і зменшення забруднення атмосферного повітря викидами транспортних та інших пересувних засобів і установок та впливу їхніх фізичних чинників.</p> <p>3. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення охорони атмосферного повітря.</p>	2	2	66
8	<p>Економічний механізм охорони і раціонального використання надр</p> <p>1. Кодекс України “Про надра”, Гірничий кодекс України.</p> <p>2. Облік мінерально-сировинних ресурсів.</p> <p>3. “Інструкція про порядок обчислення і справляння плати за користування надрами для видобування корисних копалин”. Базові та диференційовані нормативи плати.</p>	2	2	6
9	<p>Економічний механізм охорони й раціонального використання лісів, рослинних і тваринних ресурсів</p> <p>1. Екологічне лісокористування. Плата за використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду.</p> <p>2. Економічне стимулювання охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Стан лісокористування в Україні.</p> <p>3. Економічний механізм охорони й раціонального використання рослинних ресурсів.</p> <p>4. Економічний механізм охорони й раціонального використання тваринного світу.</p>	2	2	6
10	<p>Поняття про екологічний аудит, менеджмент та маркетинг.</p> <p>1. Зміст, об’єкти та суб’єкти екологічного аудиту. Правове регулювання екологічного аудиту в Україні. Форми екологічного аудиту. Порядок проведення екологічного аудиту. Організація еколого-аудиторської діяльності. Стандарти якості довкілля. Екологічний аудит, його задачі, процедура, дієвість. Екологічна експертиза та контроль якості оточуючого середовища. Сучасні екологічні вимоги до діяльності людини.</p> <p>2. Діяльність представницьких органів влади, державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в забезпеченні екологічної безпеки в Україні. Діяльність суб’єктів екологічного менеджменту непрямого впливу: наукові установи та</p>	2	2	6

	заклади освіти, громадські організації, політичні партії та релігійні конфесії. 3. Державне регулювання в сфері забезпечення складових екологічної безпеки.			
11	Основи концепції сталого розвитку. 1. Конференція ООН з навколишнього середовища. Програмні рішення конференції. Критерії та індикатори сталого розвитку. 2. Природний баланс і взаємодія основних компонентів природно-ресурсного комплексу. Причини розбалансованості природно-ресурсних систем. 3. Природні ресурси як фактор сталого розвитку. 4. Земельні ресурси в контексті сталого розвитку	2	2	6
12	Міжнародний досвід раціонального природокористування та охорони довкілля. 1. Основні глобальні екологічні, соціально-екологічні та еколого-економічні проблеми сучасності. Шляхи зменшення гостроти глобальних проблем людства, можливість фатальних сценаріїв розвитку людської цивілізації. 2. Загальноземні аспекти екологічної безпеки. Міжнародні аспекти екологічної безпеки. Зростання взаємозалежності країн та різниця рівня життя в різних країнах як основні проблеми забезпечення екологічної безпеки на глобальному рівні. 3. Форми і методи міжнародної співпраці в сфері екологічної безпеки. Міжнародні екологічні саміти, симпозиуми, конференції та їх значення. 4. Міжнародні екологічні організації, їх діяльність в сфері екологічної безпеки. Співпраця країн світу в сфері екологічної безпеки.	2	2	6
	Всього	24	24	72

Критерії оцінювання та засоби діагностики

Мінімальний рівень оцінювання щодо отримання «заліку» за навчальною дисципліною «Економіка природокористування» складає 60 балів і може бути досягнутий наступними засобами оцінювання:

Засоби оцінювання		Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів
Вид контролю	Кількість у семестрі		
1	2	3	4
Контроль знань:			
<i>Поточний</i> ., в т.ч.:		36	60
- усне опитування або письмовий експрес-контроль на практичних заняттях та лекціях	кожне заняття	36	60

- виконання практичних робіт	12		
- розрахунково-графічна робота	1		
<i>Підсумковий</i> - залік	1	24	40
Всього		60	100

Розрахунково-графічну роботу передбачено за темою: «*Визначення еколого-економічної ефективності використання земель*» із метою закріплення теоретичних і практичних питань програми дисципліни. До розрахунково-графічної роботи включені 7 завдань. В кожному завданні зазначені мета роботи і послідовність та методика її виконання. Методичні рекомендації до виконання розрахунково-графічної роботи [3].

Підсумковий контроль знань проводиться для студентів, що не змогли з будь яких причин набрати необхідну кількість балів, або для студентів, що бажають збільшити вже набрану кількість балів. Підсумковий контроль знань здійснюється у вигляді усної бесіди з викладачем (комісією викладачів) по тематиці навчальної дисципліни.

Питання з дисципліни «Економіка природокористування»

1. Дисципліна економіка природокористування: сутність, зміст і завдання
2. Об'єкти економіки природокористування. Поняття про еколого-економічну систему
3. Природоохоронна діяльність та природокористування в Україні
4. Поняття про природно-ресурсний потенціал. Природні ресурси та умови
5. Економічна сутність та класифікація ресурсів
6. Економічна оцінка природних ресурсів, її об'єкти і критерії
7. Методичні підходи до економічної оцінки природних ресурсів
8. Рентний підхід до економічної оцінки природних ресурсів
9. Поняття ризику в природокористуванні та їх класифікація
10. Забруднення як прояв еколого-економічного збитку
11. Суть економічних збитків від порушення навколишнього середовища: їх класифікація
12. Збиток як економічна категорія. Сутність еколого-економічного збитку
13. Розрахунок збитків за забруднення довкілля
14. Природоохоронні заходи: сутність і класифікація
15. Визначення ефективності природоохоронних заходів
16. Економічна ефективність природоохоронних заходів
17. Еколого-економічна оцінка проектів
18. Управління природокористуванням. Поняття, значення та функції
19. Система управління природокористуванням в Україні
20. Екологічна стандартизація та нормування. Система екологічних стандартів та нормативів
21. Економічний механізм природокористуванням: складові, показники
22. Економічний інструментарій: роль в системі товарно-грошових відносин
23. Різновиди еколого-економічних інструментів
24. Екологічний податок
25. Збори за забруднення атмосфери
26. Нормативи збору за забруднення навколишнього природного середовища
27. Збори за забруднення водних об'єктів
28. Збори за розміщення відходів
29. Платежі за використання природних ресурсів та порядок їх розрахунку
30. Плата за використання земельних ресурсів
31. Плата за використання водних ресурсів

32. Плата за надра
33. Плата за біологічні ресурси
34. Розподіл зборів за використання природних ресурсів
35. Екологічна безпека. Поняття, значення, гарантії
36. Екологізація виробництва та галузей економіки
37. Інфраструктура екологічної безпеки виробництва
38. Управління екологізацією економіки
39. Екологічний маркетинг
40. Екологічний облік
41. Екологічний аудит
42. Екологічне страхування
43. Екологічний лізинг
44. Основні критерії якості атмосферного повітря. Засоби очищення
45. Основні критерії якості води. Економічність процесу очищення
46. Методи переробки промислових відходів. Економічність процесу переробки відходів
47. Екологічний моніторинг. Система екологічної інформації
48. Екологічна оцінка території на основі якісної бальної оцінки
49. Метод екологічної оцінки території: кількісна оцінка на основі вартісних показників
50. Метод екологічної оцінки території: кількісна оцінка на основі натуральних (абсолютних і відносних) показників
51. Раціональне та нераціональне природокористування порівняльна характеристика
52. Елементи та принципи раціонального природокористування
53. Сталий розвиток. Концепція сталого розвитку.
54. «Зелена» економіка (екологічна економіка) Необхідність впровадження
55. Декларація про навколишнє середовище та розвиток. Принципи пріоритетні для України
56. Зв'язок економіки та екології. Роль і значення екологічної освіти
57. Екологічне законодавство в Україні. Структура
58. Еколого-економічні інструменти: принципи формування та механізми дії
59. Принципи використання і роль природних ресурсів в суспільному розвитку
60. Сутність і функції статистики навколишнього середовища
61. Актуальні екологічні проблеми економічного розвитку
62. Значення і класифікація природних територій що охороняються
63. Регіональні екологічні проблеми (на прикладі Одеської області)
64. Природний капітал: функції та оцінка їх цінності
65. Еколого-економічні проблеми урбанізованих територій
66. Сутність еколого-економічних ризиків та система їх оцінки
67. Стимулювання раціонального природокористування.
68. Екологічна політика. Тенденції розвитку
69. Система фінансування природоохоронної діяльності в Україні
70. Поняття стратегії і тактики в екологічній політиці

Інформаційне забезпечення

Основна література

1. Анисимова И. В. Экологическая маркировка как инструмент современного маркетинга. Получение, применение и преимущества / И. В. Анисимова, С. М. Гордышевский, Н. Д. Сорокин. – СПб., 2010. – 57 с.
2. Волошин І. М. Методика дослідження проблем природокористування / І.М. Волошин. – Львів, 1994.

3. Калина Т.Є., Арзуманян Т.Ю. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи навчальної компоненти «Економіка природокористування» на тему: «Визначення еколого-економічної ефективності використання земель» Одеса: ОДАБА, 2020. -32с.

4. Глушкова В. Г. Экономика природопользования : [Учеб. пособие] / В. Г. Глушкова, С. В. Макар. – М., 2003.

5. Гриценко Ю. М. Комплексне використання та охорона водних ресурсів / Ю. М. Гриценко. – Рівне, 1997.

6. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко. – К., 1999.

7. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : [Навч. посібник] / В. С. Джигирей. – К., 2004. – С. 220–234.

8. Екологічний менеджмент : [Навч. посібник] / [За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк]. – К., 2004.

9. Игнатенко М. Г. Экология и экономика природопользования. / М. Г. Игнатенко, В. А. Малеев. – Киев, 1998.

10. Коржнев М. М. Природно-ресурсні основи розвитку суспільства : [Підручник] / М. М. Коржнев. – К., 2004.

11. Мамедов О. І. Економіка природокористування : [Навч. посібник] / О. І. Мамедов, А. В. Власова. – Кривий Ріг, 2007.

12. Мельник Л. Г. Экологическая экономика / Л. Г. Мельник. – Сумы, 2001.

13. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування : Курс лекцій. Практикум : [Навч. посібник] / О. М. Царенко, О. О. Несветов, М. О. Кадацький. – Суми, 2001. – 326 с

14. Шеляг-Сосонко Ю. Р. Ліси України. Сучасний стан, збереження, використання / Ю. Р. Шеляг-Сосонко, С. М. Стойко, Л. П. Макаренко. – К., 1996.

15. Яремчук І. Г. Економіка природокористування : [Навч. посібник] / І. Г. Яремчук. – К., 2000.

Допоміжні джерела інформації

1. www.mama-86.kiev.ua (Всеукраїнська екологічна громадська організація “МАМА-86”)

2. Ecoportal.univ.kiev.ua (на сайті представлені матеріали екологічних конференцій, нарад, публікації, результати досліджень, освіта)

3. www.ecolife.org.ua

4. www.alter-eco.org.ua (коаліція українських неурядових організацій “Альтер-Еко”)

5. www.ecoleague.net (офіційний сайт Всеукраїнської екологічної Ліги)

6. www.unep.ch/ (Програма ООН з питань захисту довкілля – United Nations Environment Program)

7. www.rada.kiev.ua (сайт Верховної Ради України)
8. www.dovkilia.kiev.ua (сайт екологічного проекту)
9. Ecoproduct.org.ua (сайт загальнонаціонального проекту “Екологічно чистий продукт”)
10. www.erring.ukrtel.net (сайт Інституту досліджень навколишнього середовища та ресурсів)
11. www.ecology.org.ua (сайт Комітету ВР України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи)
12. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (законодавство України)
13. www.eea.europa.eu/ (ЕЕА – European Environment Agency)
14. www.ecopravo.lviv.ua (сайт Львівської громадської організації “Еко-Право-Львів”)
15. www.menr.gov.ua (сайт Міністерства охорони навколишнього природного середовища)
16. www.iarm.edu.ua (сайт Центру сталого розвитку та екологічних досліджень)
17. lib-ecolog.narod.ru (бібліотека інженера-еколога – <http://vkontakte.ru/club994894>)
18. ru.wikipedia.org
19. www.geo.ru
20. www.ecoline.ru/mc/books/emas